Antropologické a teologické prístupy k zmyslu utrpenia

Anthropological and theological approaches to the sense of suffering

Anton Fabian

Abstrakt:

Autor v príspevku hľadá odpoveď na existenčnú otázku človeka o utrpení z hľadiska jeho zmyslu. Najprv sú opísané antropologické prístupy, ktoré súvisia viac s pominuteľnosťou človeka, hierarchiou hodnôt, osobným dozrievaním a vytriezvením zo scientizmu. Teologické prístupy charakterizuje kresťanský postoj viery v ideál Ježiša z Nazaretu, ktorý napriek utrpeniu si zachoval milujúci postoj k životu, čím odkryl možnosť účasti každého človeka na pravde o budúcnosti.

Kľúčové slová:

Utrpenie. Zmysel života. Viera. Smrť. Oslávenie.

Abstract:

Author in this article looks for the answer to the existential question of man about suffering in terms of his meaning. In the first, anthropological approaches, are described the man's transcendence, a hierarchy of values, personal maturation, and a sober up of scientism. The theological approaches characterize the Christian attitude of faith in the ideal of Jesus of Nazareth, who, despite of suffering, maintained a loving attitude towards life, what revealing the possibility of every person's participation in the truth of the future.

Keywords:

Suffering. Meaning of life. Faith. Death. Resurrection.

Úvod

Od nepamäti si ľudia kladú otázky o zmysle (alebo nezmysle) utrpenia: Prečo trpím? Prečo práve ja? Prečo práve teraz? Prečo trpia nevinné deti? Prečo sú vojny, zemetrasenia, kde je Boh keď to dopustí? – to sú otázky, ktoré sa opakujú s každou novou generáciou. Volajú po príčine, zmysle a cieli utrpenia. Odpovede na ne sú závislé od kultúrneho, spoločenského

a náboženského prostredia. Vyčerpávajúca a jednoznačná odpoveď neexistuje. Podľa nemeckého filozofa Max Schelera (1874 - 1928) možno čeliť utrpeniu nasledujúcimi cestami:

1. spredmetnením utrpenia a rezignáciou (popretie potrieb, vnútorná technika vytesnenia žiadostí, bolesti a utrpenia, ktorú preferuje najmä budhizmus);
2. aktívnym znášaním utrpenia (antický heroizmus, vôľové sebaprekonávanie);
3. hedonistickým útekom pred utrpením (pokus vytvoriť prebytok slasti nad strasťou);
4. cestou otupovania vnímania pre utrpenie, potláčaním utrpenia iluzórnym popieraním (stoicizmus);
5. ospravedlňovaním utrpenia ako trestu (židovské tradície);
6. „kráľovskou cestou kríža“ - v samotnom utrpení uskutočňujúcim sa oslobodením od utrpenia, čiže vykúpením (vierou, že zlo je už porazené Ježišovou smrťou a zmŕtvychvstaním a že láska Božia je väčšia ako ľudská zloba) – kresťanstvo. [1]

Kresťanstvo utrpenie neglorifikuje, lebo ide o zlo ktoré treba odstrániť alebo aspoň umenšiť. Najprv si všimnime antropologické prístupy k utrpeniu a jeho významu v živote jednotlivca a potom prístupy teologické.

1 Antropologické prístupy k utrpeniu

1.1 Pominuteľnosť a limitovanosť

Prvý fakt, ktorý človek v utrpení konštatuje je vlastná limitovanosť. V chorobe je nútený premýšľať nad vlastným človečenstvom. Čas sa zastavuje. Hoci všetko na okolí je v pohybe, trpiaci je z neho vyňatý. Zatiaľ čo zdravý človek sa vyžíva v naivnom pocite nepremožiteľnosti, chorý si uvedomuje svoju zraniteľnosť. Zdravý človek sa díva na svoje telo ako na samozrejmosť, v chorobe cíti, že telo nie je úplne jednoduchým vlastníctvom, s ktorým sa môže zaobchádzať akokoľvek. Táto skúsenosť prináša veľa bolestí. Psychológ L. Dembicki píše: „V utrpení sme vytrhnutí z behu všedného dňa, a preto aj naše myslenie prestáva byť všedným. Vieme, že sme iní ako ostatní. Pretože často nerozumieme sebe samým, cítime sa osamelí a akoby vydaní napospas cudzím mocnostiam. Prepadá nás strach. Ale práve to nás

[1] Porov. SCHELER M., *Řád lásky*, Vyšehrad, Praha 1971, s. 104.

oslobodzuje od šablónovitosti, v ktorej sa pohybuje zdravý človek“. [2] Skutočnosť pominuteľnosti dokazuje mnoho príbehov. [3]

1.2 Usporiadanie hodnôt

V utrpení dochádza aj k zmene v hierarchii hodnôt. Človek uvažuje o živote v novom svetle. Zrazu vidí, že vynakladal mnoho energie na veci, ktoré nestáli za to, a podcenil to, čo bolo naozaj dôležité a užitočné. Videl hodnotu v úspechu a zabudol vidieť úspech v pravých hodnotách. Dochádza k procesu prehodnocovania a nového usporiadania hierarchie hodnôt. Keďže veci strácajú svoju samozrejmosť, človek objavuje nové hĺbky a je nútený prijať poznané skutočnosti. V tomto zmysle má utrpenie aj tvorivý charakter. [4]

K. Lorenz prirovnáva človeka ku krabovi, ktorý musí stratiť pancier, aby mohol rásť. Tým pancierom je napr. pre dospievajúceho istota, ktorú mu dáva rodina, ale aj závislosť na nej a miera podriadenosti. Zároveň sa v tomto čase stáva oveľa zraniteľnejším.[5] Analogicky môžeme chápať aj trpiaceho človeka zaskočeného závažným ochorením. Zmeny v spôsobe a kvalite života, spojené so stratou alebo ohrozením dovtedajších vzťahov, životných istôt, osobných hodnôt, perspektív a cieľov ho robia zraniteľnejším a závislejším. Obrazne povedané „pancierom“ môže byť aj predchádzajúci spôsob života, hierarchia potrieb a hodnôt, ciele, ktoré si človek stanovil.

V takej situácii sa človek podobá diamantu, ktorý je brúsený. Keby drahokam mohol rozprávať, zistili by sme, že brúsenie nie je preň príjemný proces. Ale každý drahokam musí byť vybrúsený, ak nemá zostať bezcenným. Obdivovaný je obyčajne iba výsledný produkt, pričom sa často zabúda na činnosť, ktorá ho spôsobila. Aj človeka choroba „brúsi" a to neprináša nijaký príjemný pocit. Ale cez tento proces sa dostáva k hodnotám, ktoré by nikdy predtým neobjavil.

---

[2] DEMBICKI L., *Psychologie im Alltag,* Herderbücherei 105, Herder, Freiburg-Basel-Wien 1961, s. 62.

[3] Ilustráciou tejto pravdy je príbeh W. Mitchella. Ako bývalý príslušník námornej pechoty v USA, vo veku štyridsaťšesť rokov, po motocyklovej nehode, pri ktorej mu zhorelo šesťdesiatpäť percent povrchu tela, statočne vydržal šestnásť operácií. Nevládal ani zodvihnúť vidličku, vytočiť telefónne číslo alebo zájsť bez pomoci do kúpeľne. Ale nikdy si nepripustil porážku. Navzdory telesným problémom sa aj oženil, získal titul magistra, pokračoval v boji za ochranu životného prostredia a prednášal. Píše: *„Mal som na výber: buď budem svoju situáciu považovať za porážku, alebo za počiatočný, východzí bod...Pred ochrnutím som dokázal urobiť desaťtisíc vecí. Teraz ich je deväťtisíc. Buď sa môžem zamerať na tisíc vecí, ktoré som stratil alebo sústrediť svoju pozornosť na tých deväťtisíc, ktoré mi zostali... Ono totiž nejde o to, čo sa človeku stane, ale ide o to, ako sa s tým vysporiada.“* Porov. CANFIELD, J. – HANSEN, M. V.: *Slepačia polievka pre dušu.* Bratislava, Sofa 1996, s. 269-271.

[4] JÁN PAVOL II.: Apoštolský list *Salvifici doloris* (Sd) 11. februára 1984; in: *Acta Apostolice Sedis* 76 (1984), čl. 24. Ďalšie súčasti textov (rozličných žánrov) Jána Pavla II. viažuce sa na problematiku, ktorá sa spracúva v tejto štúdii, sa podrobne uvádzajú v práci FABIAN, A.: *Utrpenie má aj iný rozmer.* Prešov, VMV 1999, 243 s.

[5] Porov. LORENZ, K.: *Osm smrtelných hříchu.* Praha, Panorama 1990, s. 64.

1.2 Dozrievanie.

Hraničná životná situácia a utrpenie poskytujú človeku minimálne dve alternatívy: možnosť osobného zlyhania, alebo duchovného znovuzrodenia napriek nepriaznivej skutočnosti, možnosť prekonávania a osobnostného rastu. Pravdepodobne je to najťažšia možnosť, ako objavovať pravdu o sebe v nových dimenziách ľudského vzťahu k svetu a Absolútnu. Človek je nútený viac reflektovať a využívať aj svoju ľudskú neukončenosť. Tým sa utvára porozumenie dôstojnosti, založené nie na akejkoľvek sebarealizácii, ale na sebaúcte, spočívajúcej v uvedomovaní si hodnoty ľudskej bytosti, neukončenej v možnostiach, prekračujúcej každodennosť duchovným sebapresahovaním.

Choroba je ako cesta. Kto nikdy nebol chorý, podobá sa človeku, ktorý ešte nikdy necestoval. Pozná len svoj malý úsek života. Iní ľudia, s inými zvykmi a skúsenosťami sú mu cudzí. Ale keď zakúsi utrpenie na vlastnom tele, pochopí aj iných. Významný hudobný skladateľ E. Elgar (1857-1934), keď raz počul spievať jedno dievča s pekným hlasom a bezchybnou technikou, povedal: „Raz z nej bude veľká speváčka, ak sa prihodí niečo, čo jej zlomí srdce!“[6] Inými slovami: ak nezažije veľkú bolesť nikdy z nej nebude veľká speváčka, lebo nebude schopná vyspievať zvláštnosti života. Sú totiž veci, ktorým človek rozumie až vtedy, keď sa mu otvoria dvere utrpenia a choroby.

1.4 Rytmus života – radosti a smútky

„Radosti” i „smútky” nepochádzajú len z biologického a psychologického prameňa, ale veľkú úlohu pritom hrajú aj postoje k životu a hodnoty, ktoré človek uprednostňuje a za ktoré je ochotný aj niečo obetovať. Pre sebeckého a konzumného človeka, ktorému ide len o to, aby čo najviac zarobil a ukázal sa vo výhodnejšej sitácii ako jeho známi, znamená smútok nevýhodu a prekážku. Nakoľko je to len možné, uteká od každého smútku a ani si nevšimne, že je zo dňa na deň povrchnejším človekom. Nikdy nepríde na to, že chvíľa smútku je pokyn k zastaveniu a zamysleniu nad tým, ako prežil deň a kam vôbec kráča.

Dymenzie utrpenia sú prítomné v rytme života, ako poznamenáva I. Štúr: „Každý deň prichádza aj chvíľa súmraku, zvážnenia a zosmutnenia. Približujúca sa tma prebúdza v človeku úzkosť a hrozba opustenosti vyvoláva strach. Tak ako v prírodnom poriadku sa strieda svetlo s tmou, tak sa v živote každého jedinca strieda veselosť so smútkom. Je to prirodzené a

[6] Porov. STERTENBRINK, R.: *In Bildern und Beispielen I.* Freiburg-Basel-Wien, Herder 1976, s. 197.

potrebné. Nikto nemôže byť stále rozjarený, spokojný a usmiaty. Takému by ani nikto neveril." [7]

Každé obdobie života má svoj smútok. V detstve je to žiaľ za stratenou hračkou, smútok za odsťahovaným kamarátom, bolesť z neprítomnosti mamy..., to všetko hnetie jadro ľudskej osobnosti a slúži na chápanie limitov túžob a prianí. Aj cez slzy sa spevňuje charakter. Zmysel plaču a bolesti nie je v nej samej, ale v tom, že posúva človeka ďalej. Pomáha vyjsť zo seba a prekročiť úzke nazeranie. [8]

Aj v dospievaní je smútok užitočný. Intenzívne sa prežíva prijatie či odmietnutie partnerta v láske. Smútok z rozchodu sa zdá neunesiteľným. Stendhal to poeticky vyjadril slovami: „Zhaslo pre nás slnko, zatiaľ čo iba niekto zatiahol roletu." Niekedy až po rokoch prichádza k pochopeniu, že tak veľmi oplakávaná sklamaná láska bola najpotrebnejším krokom ku skutočnému dozretiu. Je to totiž vždy láska, ktorá núti začať myslieť viac na druhých, a tak prelomiť kruh vlastného egoizmu.

Tým sa nechce povedať, že utrpenie a smútok treba vyhľadávať. Prichádza totiž s neúprosnou nutnosťou a možno častejšie, než je potrebné. Je zbytočné pestovať si pocit sebaľútosti a osudovej krivdy. Správny postoj k životu nespočíva v šikovnom vyhýbaní sa všetkým jeho bolestným stránkam, ani v pohŕdaní a potláčaní všetkého, čo sa nehodí do vysnívanej predstavy. Človek by sa stal čudákom, keby odmietol zúrodňujúcu úlohu utrpenia.

1.5 Solidarita

V utrpení odkrýva človek v sebe schopnosť stávať sa niekomu blízkym, blížnym, ľudsky významným a pomáhať iným, ktorí sú na tom možno ešte horšie ako on. [9] Učí sa novej kultúre - darovať sa. Vlastná iniciatíva mu pomáha dištancovať sa od úzkej logiky osobného záujmu a prispieť ku novej kultúre - kultúre darovania sa. [10]

---

[7] ŠTÚR, I.: *Potrebné smútky. Seriál o duševnom zdraví.* Zdravie, 49, 1993, č. 1, s. 16.

[8] Mc. Millen z USA píše o tom, ako ochorela jeho dcéra, ktorá pracovala v misiách v Južnej Rodézii. Bola od rodičov vzdialená 15.000 km a dostala zdanlivo nevyliečiteľnú chorobu: infekciu mozgu a miechy. „*Vtedy nám bolo s manželkou útechou Písmo sväté a Pavlove slová: ‚Nesmieme však hľadieť len na to, čo je viditeľné, ale na to, čo je neviditeľné. Lebo viditeľné je do času, ale neviditeľné je na veky.'* (2 Kor 4,17-18) *Starosť nás mohla ľahko priviesť do choroby. Záležalo len na nás a na našom postoji. Naučili sme sa, že cez slzy dovidíme ďalej než cez ďalekohľad, ak do zorného poľa nášho každodenného myslenia dostaneme podstatu večných právd.*"Porov. Mc. MILLEN: *Chorobám možno vyhýbať. Lekár dokazuje podľa Písma.* B.m., b. r. [Slov. samizdatový preklad], s. 71.

[9] Porov. JUNG, C. G.: *Duše moderního člověka.* Brno, Atlantis 1994, s. 26.

[10] Ilustruje to aj nasledujúca skúsenosť. V januári 1994, v talianskom mestečku Maddaloni v rodine Ferrarovcov zomrel trojročný chlapec Giuseppe na vírusovú encefalitídu. Rodičia Elisa a Luigi prežívali pochopiteľne nesmiernu bolesť. V novembri toho istého roku, po záplavách v Piemontsku, sa Luigi stretáva sa s blízkymi príbuznými a s niekoľkými priateľmi a rozhodnú sa spolu založiť „*Fond na pomoc deťom v ťažkostiach.*" Jeho cieľom je pomáhať deťom, ktoré stratili niektorého z rodičov, ale aj deťom slobodných mamičiek, toxikomanov,

1.6 Význam nadčasovosti.

Číňania prirovnávajú chorobu ku kľúču, ktorý otvára dôležité dvere poznania a skúseností. Dobrý zdravotný stav nedovoľuje človeku všetkému rozumieť. Ale choroba mu odhalí nové pravdy. Pohodlný život spôsobuje, že sa o tieto pravdy nezaujíma. Hoci má aj spirituálny rozmer (je stvorený pre Absolútno), veľmi často si zakladá na časnosti. Stavia si hniezdočko na zemi a chcel by v ňom nestarnúť, aby jeho šťastie bolo dokonalé. Choroba vrhne na jeho hniezdočko horiacu fakľu, ktorá ho zobudí z letargie a ukazuje pravý cieľ života a iné hodnoty, ktoré nikto nevezme... V tomto zmysle napísal André Gide, francúzsky spisovateľ, vo svojom denníku z roku 1930 : *„ Prvá vec, ktorú vložil dobrý Boh do krvavých pazúrov bolesti, je obrátenie, čiže nový prúd nebeského svetla na osvietenie človeka“*.[11] Ešte silnejšie to vyjadrujú skúsenosti zo zajatia. [12]

1.7 Vytriezvenie zo scientizmu.

---

väzňov, opusteným deťom a všetkým tým, ktorým jeden, prípadne obaja rodičia nie sú morálnou oporou. Po schválení u notára, rozhodnú sa svoju iniciatívu predstaviť mestu. Asi tristo osôb, medzi nimi starosta a diecézny biskup, sa zúčastní na otvorení fondu. Elisa vysvetľuje: „*Po smrti nášho syna, namiesto toho, aby sme sa umárali vlastnou bolesťou, cítili sme potrebu podeliť sa s ňou. Otvorili sme sa voči ostatným núdznym...*“. Luigi dodáva: „*Tento nápad sa v nás zrodil z potreby, pokračovať v darovaní tej lásky, ktorú sme už nemohli dať synovi ....“* Porov. SOMMA L., *Dávať lásku ďalej*, in Nové Mesto, V (1996) č. 7-8, str. 8-9.

[11] GIDE, A.: *Aus den Tagebüchern 1889-1939*. Stuttgart, Deutsche Verlagsanstalt 1961, s. 312.

[12] Walter Ciszek, jezuita, misionár, prežil 23 rokov prenasledovania v ruských pracovných táboroch, väzeniach, pod neustálou drezúrou vyšetrovateľov, dozorcov a štátnej bezpečnosti. Tam napísal: «*Keď sa veriaci ľudia v 5. stor. pred Kristom dostali do Babylonského zajatia, volali: „Bože kde si? Nevidíš ako trpíme? Vari je už koniec tvojim prísľubom a starostlivosti o nás?" Keď na veci pozeráme dnes, po mnohých rokoch, vidíme, že v skutočnosti sa dial pravý opak. Ťažkosti Izraela boli vlastne manifestáciou Božej lásky voči veriacim ľuďom. Ako zhovievavý a milujúci otec sa pokúšal naučiť ich, aby nehľadali istotu, dôveru a bezpečnosť v kráľoch, kniežatách, v zbraniach alebo v parlamentnej politike tohto sveta, ale iba v Ňom samom. Bol to On, ktorý stál za udalosťami tohto sveta. Oni Ho mali v týchto udalostiach hľadať a nachádzať a pričiniť sa, aby Jeho vôľa sa realizovala. Ale z biblických dejín vieme, že keď sa ľudia mali dobre, veľmi rýchlo na Boha zabudli... To isté platí po storočiach aj o nás. Veľmi ľahko upadáme do rutiny, zabezpečujúc si svoju vlastnú existenciu. Obklopujú nás priatelia a pekné veci. To nám pri dobrom zdraví stačí. Ani si nevšimneme, že Boh sa stal pre nás okrajovým. Potom mu nezostáva nič iné, než zopakovať to čo sa dialo v Izraeli. On sa musí nejako preraziť cez našu rutinu. A tak nás necháva Pán ísť cestou po ktorej túžime. Nevšimli sme si však, že vedie do zajatia. Nie Babylonského, ale napr. do zajatia choroby, alebo sklamania, do zajatia zúfalstva, alebo zlyhania... A práve tým, že nás nechá riešiť tieto problémy samých, zbadáme, že si nevieme poradiť ani so smrťou, ani s chorobou, ani so zlozvykmi. Takto nám pripomenie, že sme na ňom závislí, že nás stvoril a určil k tomu, aby sme s Ním prežívali celú večnosť, že veci tohto sveta i svet sám nie sú trvalým miestom v procese života. Tak sa stáva, že Boh musí prevrátiť všetko naruby v našom živote, aby upútal našu pozornosť a donútil nás myslieť aj na iné hodnoty. Pritom vie, že my s horkosťou v ústach vychŕlime naňho hŕbu výčitiek... Boh tajomným spôsobom vo svojej prozreteľnosti musí použiť naše tragédie ako prostriedok na to, aby nám pripomenul našu ľudskú a krehkú prirodzenosť v porovnaní s jeho stálou láskou a stálym záujmom o nás...*» Porov. CISZEK W. J., *On mne vede*, Zvon, Praha 1992, s. 18-20.

V minulých storočiach začalo rásť presvedčenie, že všetky problémy ľudského utrpenia možno vyriešiť na báze medicínskej technológie, čiže medikamentózne[13]. Ale po skúsenostiach v našom storočí vidíme, že vedecko-technická evolúcia a politicko-sociálna revolúcia sa javia dnes spornejšími ako inokedy. Oproti minulým storočiam utrpenie síce dostalo inú podobu, ale ako také zostalo a neubudlo z neho.Každý objav rieši nejaký problém, ale zároveň otvára mnoho nových otázok. Namiesto Boha je dnes obžalovaný človek z toho, že sa dopúšťa zločinov: osobných, sociálnych aj ekologických. Človek sa tento fakt pokúša maskovať a robí dojem, ako keby on bol zodpovedný len za úspechy a nie za neúspechy technickej evolúcie.

Vykúpenie - rovnako ako emancipácia - znamená oslobodenie. Avšak emancipácia znamená oslobodenie človeka skrze človeka, čiže sebaoslobodenie človeka. Vykúpenie znamená oslobodenie človeka Bohom, nie nejaké sebavykúpenie človeka. Postupne, na základe poznanej ľudskej ohraničenosti, človek uznáva, že sebaoslobodenie nie je dostatočné.

Prešli sme sedem antropologických prístupových ciest k utrpeniu. Postoje získané na týchto cestách možno zhrnúť takto: utrpenie, choroba, smrť a každé zlo sú skutočnosti zastreté zvláštnym tajomstvom. Pýtajúci sa a hľadajúci človek len pomaly odkrýva ich význam a zmysel pre život. Tuší však, že ide o nevyhnutnosť a - z určitého hľadiska - utrpenie môže mať aj pozitívny tvorivý charakter.

2 Teologické prístupy k utrpeniu

Po predchádzajúcom antropologickom pohľade na problém utrpenia sa ponúka iný zorný uhol, a síce teologické nazeranie. Hľadáme odpoveď na otázku: čo prináša náboženská viera trpiacemu človeku? Ako ho môže ho obohatiť?

2.1 Vernosť láske

Biblista Ortensio da Spinetoli otvára nové horizonty teologického myslenia a oproti minulosti prináša zmenu kurzu vo vyjadrovaní sa na túto tému. „Ježiš zaviedol do dejín spirituality normu, ktorú by si mal osvojiť každý, že bolesť nie je dobrá. Nemá ju rád ten, koho

[13] Odhaduje sa, že 80 až 90 % pacientov sa obracia na zdravotníkov preto, lebo hľadajú úľavu v bolesti. Súčasná americká spoločnosť je charakterizovaná ako *„pillhappy“* (pill - pilulka, happy - šťastný) alebo *„drug-orientated society“* (spoločnosť orientovaná na lieky). Porov. JOHNSON T.M., *Contradiction in the Cultural Construction of Pain in America,* in HILL S.C.-FIELDS W.S., *Drug treatment of cancer pain in drug-oriented society,* Raven Press, New York 1989, s. 33.

zasiahla, ale ani Boh, ani jeho Kristus...Napriek tomu mnohí kňazi opakujú slogany, ktoré sú vlastne rúhaním (Pán dáva trpieť tým, ktorých miluje, Koho Pán Boh miluje, toho krížom navštevuje) a zoči voči najničivejším, či najabsurdnejším "nešťastiam" vyzýva tých, ktorí sú nimi zasiahnutí, aby sa podrobili Božskej vôli. Takým spôsobom sa v slovníku pastierov duší vytvorila konsolidačná fráza, ktorá v konečnom dôsledku robí neadekvátnou pastoračnú starostlivosť o chorých! Tvárou v tvár zlu, najmä keď príde tragicky, by bolo lepšie mlčať, než používať nemiestne vyhlásenia.“ [14]

Ježiš z Nazareta neponúkol riešenie utrpenia tým, žeby ho bol vysvetlil, ani zdôvodnil, ani odstránil, ale tým, že ho na seba vzal, teda obetoval sa. Lenže slovo obeta a naše zjednotenie sa s ňou, potrebuje správnu interpretáciu. Neslobodno robiť z Ježiša obeť typu obetného baránka, či capa, ktorý bol obetovaný, aby získal Božiu priazeň. Ježiš zasvätil svoj život oprave myšlienky, ktorú o bohu a o vzťahoch s druhými mali ľudia v tej dobe. Preto prišiel do konfliktu s náboženskou, politickou mocou svojho ľudu (Židia). Smrť na kríži je strašná udalosť, ale je sekundárnou vzhľadom na celé Ježišovo dielo, ktoré ju predchádza a ktoré sa usiluje napraviť pohľad ľudí na svet.

V dynamike dejín spásy je očividné Božie konanie v náš prospech. Ježišova smrť nezachraňuje preto, že niečo Bohu ponúka, obetuje, ale preto, lebo jeho zjavuje vernosť v láske, aj v ťažkej životnej situácii, na kríži. Jeho smrť na kríži nezodpovedá Božej vôli, pretože je to násilný čin proti Ježišovi. Z Ježišovej strany to je "posvätný čin", "sväté konanie", moment v ktorom láska je mocnejšia ako zloba ľudí. Ježišovo konanie zodpovedá postoju: možete ma biť, opľuť, zabiť, ja vás aj tak budem mať rád, lebo moja láska je väčšia ako vaša zloba. Nikdy nedokážete svojimi bičmi vytlcť zo mňa lásku k vám. Tu sa začína čŕtať teologické riešenie pre problém utrpenia: zjednotiť sa s Kristom znamená prijať za svoj vzorec a model jeho správania a životného štýlu. Tým sa prekonáva model násilného Boha a poukazuje sa na spásonosnú hodnotu lásky, keď zostáva činnou aj napriek utrpeniu.

2.2 Viera ako účasť na Ježišovom víťazstve

„Trpiaci človek je stále - ako píše teológ Hans Küng - v dialektickom vzťahu (prirodzene daného) utrpenia a (vo viere darovaného) oslobodenia od utrpenia. Musí ešte trpieť a musí ešte zomrieť. Avšak ani utrpenie a smrť ho vo chvíli úzkosti nepripravia o nádej.“ [15]

---

[14] SPINETOLI, O.: L’inutile fardello. Prefazione di A. Maggi; Introduzione di G. Cortinovis, Milano: Chiarelettere, 2017.

[15] KÜNG H., *Boh a utrpenie.* In: KUSCHEL, K.: *Teologie 20. století.* Praha, Vyšehrad 1995, s. 325

Samo o sebe je utrpenie väčšinou nezmyselné. Keď si však človek pestuje osobný vzťah k Ježišovi, odhaľuje zmysel, ktorý sa dá proti všetkej nezmyselnosti uchopiť v dôvere. Nastupuje poznanie vierou, že i vtedy, keď je situácia bezútešná a najzúfalejšia - i vtedy je tu Boh. Možno sa s ním stretnúť nielen vo svetlých chvíľach a v radosti, ale aj v temnote, smútku a v bolesti. Utrpenie ako také nie je žiadnym znamením božej neprítomnosti, ale práve naopak, môže sa stať miestom stretnutia s ním. Povzbudivé sú Küngove slová: „Veriaci človek nepozná žiadnu cestu, ktorá by viedla pomimo utrpenia (obchádzať ho), ale vie o ceste, ktorou ním možno prejsť: v aktívnom nadhľade ho trpezlivo znášať a práve tým byť pripravený k boju proti utrpeniu a jeho príčinám.“ [16]

Viera v Ježišovo vzkriesenie k novému životu s Bohom dáva nezmyselnému utrpeniu zmysel. Najprv tým, že vo svetle nového života z Boha sa stalo zreteľným, že Ježišova smrť predsa len nebola márna, ako aj tým, že Boh sám vo svojej očividnej neprítomnosti na Kalvárii zostal prítomný v skrytosti. Odtiaľ teda dostáva nezmyselné ľudské utrpenie a umieranie zmysel. [17]

Viera teda neohlasuje nejakého Boha v transcendentnej diaľke, ale Boha v nepochopiteľnej dobrote blízkeho človeku. Veriť znamená oprieť sa o Toho, ktorý sa veľkomyselne a veľkoryso v dejinách o človeka stará a pozýva k nádeji i v temnote, márnosti a nezmyselnosti. Prínosom kresťanskej soteriológie (náuka o vykúpení) je ponuka: človeku je umožnené mať účasť na Ježišovom víťazstve. Táto účasť neodstraňuje síce prítomné utrpenie celkom, ale ponára jednotlivca do novej situácie: človek prežíva jav vykúpenia.

Sadhu Sundar Singh povedal: „Kríž nesie tých, ktorí ho nesú“[18]. Je to vtedy, keď človeku kríž pomáha vidieť ďalej, dozrievať vo viere a úprimnejšie sa zjednocovať s Kristom. Mnohí ľudia svedčia o tom, že nikdy by sa neboli naučili toľko, keby nebolo choroby.

2.3 Zmŕtvychvstanie - odhalenie oslávenia

Pri Ježišovom utrpení a smrti sa nemožno zastaviť. Reč kríža a smrti treba doplniť rečou zmŕtvychvstania. V ňom človek nachádza kompletné riešenie, ktoré mu umožňuje predierať sa hustým mrakom pokorení, pochybností, rozpakov a prenasledovaní. Ján Pavol II. to vyjadril slovami: „Kristov kríž preto vrhá také prenikavé spasiteľné svetlo na život človeka,

---

[16] KÜNG H., *Boh a utrpenie.* In: KUSCHEL, K.: *Teologie 20. století.* Praha, Vyšehrad 1995, s. 325.
[17] FABIAN, A.: *Utrpenie má aj iný rozmer.* Prešov, VMV 1999, 243 s.
[18] Prevzaté z: BREZINA J., (zostavil), *Perly ducha. Aforizmy, sentencie, zrnká pravdy,* Tranoscius, Trnava 1947, str. 182.

zvlášť na jeho utrpenie, lebo skrz vieru sa spája so zmŕtvychvstaním: mystérium utrpenia je súčasťou tajomstva vzkriesenia. Svedkovia umučenia Krista sú súčasne aj svedkami zmŕtvychvstania. “ [19]

Pravda o vzkriesení dodáva človeku neobyčajnú silu. L. Ghiselli povedal: „Pre toho kto verí, smrť vonia vzkriesením!“ [20] Inými slovami povedané: pre toho, kto ošetruje a orezáva strom, ten strom už vonia novým ovocím! Pre toho kto skypruje pôdu, ona už vonia novou úrodou. Vďaka viere v túto pravdu človek prekračuje limity tohto sveta a môže vytušiť naplnenie prísľubov budúcnosti. Kto je schopný vytvoriť most medzi Ježišovou smrťou a zmŕtvychvstaním, ten verí v podobné premostenie vo vlastnom živote. Túto výsadu prináša veriacim ľuďom zúčastnenosť.

Motív utrpenia a oslávenia má svoju presnú evanjeliovú charakteristiku, ako vysvetľuje Ján Pavol II., ktorá sa vyznačuje vzťahom ku krížu a zmŕtvychvstaniu. „Zmŕtvychvstanie sa stalo predovšetkým zjavením oslávenia, ktoré zodpovedá osláveniu Krista prostredníctvom kríža.“ [21] Ak totiž v ľudských očiach bol kríž zničením Krista, v očiach Božích bol jeho vyvýšením. Na kríži Kristus dosiahol a ukončil plnosť svojho poslania: splniac vôľu Otca, naplnil zároveň aj seba. V slabosti ukázal svoju moc, v ponížení svoju mesiášsku veľkosť.

Zmŕtvychstanie Krista odhalilo „slávu budúceho veku“ a súčasne potvrdilo „slávu kríža“, onú slávu, ktorá je obsiahnutá v samom utrpení Krista. Tá sa mnohokrát odzrkadlila a i v súčasnosti odráža v utrpení človeka. Gerhardt povedal: „Kto nevie znášať svoj kríž s Kristom, bude ho musieť, bez neho a vtedy mu bude ťažší.“ [22] V jednote s Kristom je človek schopný dovidieť cez kríž až k zmŕtvychvstaniu a k hodnote života v perspektíve večnosti. Kto chce niesť svoj kríž bez Krista, musí nutne počítať s absurdnosťou a nezmyslom ústiacim do ateizmu a nihilizmu.

Záver

Aj z antropologického, aj z teologického hľadiska treba teda vyvodiť záver, že ak sa na utrpenie dívame z hľadiska dozrievania človeka na ceste k zduchovneniu, potom má svoju špecifickú pozitívnu hodnotu a tvorivý charakter.

---

[19] JÁN PAVOL II: Salvifici doloris, čl. 21. Rím 1984.
[20] Prevzaté z BIANCHI E., *Perché si soffre?* In: *Servire*, roč. 46, 1993, č. 4, s. 3.
[21] JÁN PAVOL II: Salvifici doloris, čl. 22, Rím 1984.
[22] Prevzaté z: BREZINA J. (zostavil), *Perly ducha. Aforizmy, sentencie, zrnká pravdy,* Tranoscius, Trnava 1947, 182.

Zoznam použitej literatúry

monografie:

CISZEK W. J., *On mne vede,* Zvon, Praha 1992, s. 18-20.
FABIAN, A.: *Utrpenie má aj iný rozmer.* Prešov, VMV 1999, 243 s.
GIDE, A.: *Aus den Tagebüchern 1889-1939.* Stuttgart, Deutsche Verlagsanstalt 1961, s. 312.
JUNG, C. G.: *Duše moderního člověka.* Brno, Atlantis 1994, s. 26.
LORENZ, K.: *Osm smrtelných hříchu.* Praha, Panorama 1990, s. 64.
KÜNG H., *Boh a utrpenie*. In: KUSCHEL, K.: *Teologie 20. století.* Praha, Vyšehrad 1995, s. 325
Mc. MILLEN: *Chorobám možno vyhýbať. Lekár dokazuje podľa Písma.* B.m., b. r. [Slov. samizdatový preklad], s. 71.
SCHELER M., *Řád lásky*, Vyšehrad, Praha 1971, s. 104.
SPINETOLI, O.: L'inutile fardello. Prefazione di A. Maggi; Milano: Chiarelettere, 2017.
STERTENBRINK, R.: *In Bildern und Beispielen I.* Freiburg-Basel-Wien, Herder 1976, s. 197.

zborníky:

BREZINA J., (zostavil), *Perly ducha. Aforizmy, sentencie, zrnká pravdy,* Tranoscius, Trnava 1947, str. 182.
DEMBICKI L., *Psychologie im Alltag,* Herderbücherei 105, Herder, Freiburg-Basel-Wien 1961, s. 62.

článok v časopise:

BIANCHI E., *Perché si soffre?* In: *Servire,* roč. 46, 1993, č. 4, s. 3.
JÁN PAVOL II.: Apoštolský list *Salvifici doloris* 1984; in: *Acta Apostolice Sedis* 76 (1984), čl. 24.
JOHNSON T.M., *Contradiction in the Cultural Construction of Pain in America,* in HILL S.C.-FIELDS W.S., *Drug treatment of cancer pain in drug-oriented society,* Raven Press, New York 1989, s. 33.
SOMMA L., *Dávať lásku ďalej.* In Nové Mesto, V (1996) č. 7-8, str. 8-9.
ŠTÚR, I.: *Potrebné smútky. Seriál o duševnom zdraví.* Zdravie, 49, 1993, č. 1, s. 16.

Údaje o autorovi

Fabian, Anton, Mons. Prof. ThDr. JCDr. PhD

Telogická fakulta Košice, KU Ružomberok

Hlavná 89, 04 123 Košice

fabian.ant50@gmail.com